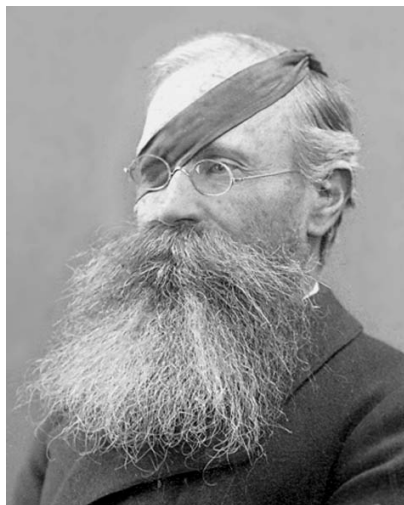

БЕРТЬЄ-ДЕЛАГА́РД Олександр Львович (26. 10. 1842, Севастополь, нині АР Крим — 26. 02. 1920, м. Ялта, нині АР Крим) — археолог, нумізмат, краєзнавець, меценат. Закін. Військ.-інж. академію (С.-Петербург, 1864). За фахом військ. інженер-гідробудівник. Служив у Херсоні, Одесі, Севастополі (від 1874). Від 1880 — дійс. чл., від 1899 — віце-президент і кер. Одес. товариства історії й старожитностей; брав участь у роботі Моск. археол. товариства, від 1889 — чл. Таврій. вченої архів. комісії; голова Крим.-Кавказ. гірського клубу, почес. чл. Істор. товариства ім. Нестора Літописця, Константинопол. археол. інституту, дійс. чл. археол. і нумізмат. товариства (Москва), чл. правління Ялтин. інж.-тех. товариства. Будовав мости, фортеці, дороги, порти в Одесі, Феодосії, Ялті, Ростові-на-Дону, а також Примор. бульвар і суднобудівне адміралтейство в Севастополі. За його проектами й під керівництвом реконструйовано торг. порти в Одесі та Феодосії, а також споруджено мол для Ялтин. порту. Брав участь у прокладанні мережі залізниць і шосей. доріг на Пд. України, спорудженні водогонів. 1887 оселився в Ялті, де мешкав у зведеному за влас. проектом будинку. Вивчав античну та середньовічну історію, археологію й нумізматику Причорномор'я. Брав участь в археол. розкопках некрополя у Феодосії, часто сам їх фінансував, відкрив Ауткін. святилище біля Ялти (1708 експонатів) та ін. Дослідж. Б.-Д. у галузі нумізматики антич. часів не втратили актуальності. Вивчав історію християнства і християн. пам'ятки в Криму, старожитності; генуезців і татар, військ. і цивіл. арх-ру Херсонеса і Таврії; реставрував вежі Феодос. фортеці, генуез. фортеці в Балаклаві, грец. вежі в Алушті. Зібрав унікал. колекції антич. монет, готських фібул, старовин. зброї, матеріали з крим. етнографії, які передав Одес. археол. музею.

Склав топогр. плани Інкермана, Ескі-Кермена, Чуфут-Кале та ін.; зібрав бібліотеку видань (5 тис. томів), присвяч. Криму, зокрема геогр. карти й краєвиди краю. 1918 майно Б.-Д. відібрала рад. влада, в лютому 1920 націоналізовано також його будинок. Тяжко хворий Б.-Д. залишився без засобів для існування й помер від крововиливу в мозок. Тропіч. сад загинув, будинок був переданий Ялтин. станції юних техніків. Б-ку та архів передано Таврій. учений комісії, де вони лежали нерозібраними майже 40 р.; колекції були розграбовані. Нині більша частина його б-ки зберігається у «Тавриці» — б-ці Крим. обл. краєзнав. музею, архів систематизовано в цьому музеї. Там зберігаються метеорол. таблиці спостережень, службові й приватні листування Б.-Д., зокрема з вітчизн. та зарубіж. вченими, рукописи 11-ти неопубл. праць, серед них — новий переклад твору П. Палласа «Наблюдения, сделанные во время путешествия по Южным наместничествам русского государства в 1793 и 1794 гг.» і 50 приміток до нього (1918), «Родословная Гиреев Крымских», «Поездка по яйлам, пещерам и водопадам восточнее Алушты» (1901). Частина рукописів Б.-Д. — у Крим. обл. держ. архіві та Херсон. держ. істор.-археол. музеї. У листопаді 1997 на честь 155-річчя від дня народж. Б.-Д. у Ялтин. істор.-літ. музеї проведено конференцію.

Основні праці

Остатки древних сооружений в окрестностях Севастополя и пещерные города Крыма // Зап. Одес. об-ва истории и древностей. 1886. Т. 14; Надпись времен императора Зенона в связи с отрывками из истории Херсонеса // Там само. 1893. Т. 16; О Бахчисарайском ханском дворце // Там само. 1906. Т. 26; Дифференцы на боспорских царских монетах // Нумизматика и сфрагистика. 1911. Т. 1; Материалы для весовых исследований монетных систем древнегреческих городов и царей Сарматии и Тавриды // Там само. 1913. Т. 2; Память о Пушкине в Гурзуфе. С.-Петербург, 1913; Справка о прошлом Ореанды // Изв. Таврич. ученой архив. комиссии. Сф., 1919. № 56; Прошлое Кореиза // Там само. № 59.

Рекомендована література

1. Список печатных трудов А. Л. Бертье-Делагарда // Изв. Таврич. ученой архив. комиссии. Сф., 1918. № 54;
2. Спицын А. А. А. Л. Бертье-Делагард (1842-1920): Некролог // Рус. истор. журн. 1921. № 7;
3. Маркевич А. И. К судьбам коллекции древности и старины А. Л. Бертье-Делагарда // Изв. Таврич. об-ва истории, археологии и этнографии. 1928. Т. 2;

4. Її ж. Архів О. Л. Берт'є-Делагарда // Архіви України. 1966. № 6;
 5. Черепанова Е. Н. Архив А. Л. Берт'є-Делагарда в Крымском областном краеведческом музее // Археол. исследования средневекового Крыма. К., 1968;
 6. Крopotкин В. В., Шелов Д. Б. Памяти А. Л. Берт'є-Делагарда // СА. 1971. № 1;
 7. Ткачева О. Патриарх кримведения // Крым. газ. 1997, 12 нояб.;
 8. Пам'ятки діячам науки та культури національних меншин України: Каталог-довід. К., 1998;
 9. Берт'є-Делагард Александр Львович (1842–1920): Библиогр. справоч. Сф., 2002.
- Г. П. Герасимова*

Бібліографічний опис:

Берт'є-Делагард Олександр Львович / Г. П. Герасимова // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2003. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-39503>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).